

Salla Mikkola

KUNTOUTUSOHJAAJIEN TYÖTÄ OHJAAVAT ARVOT JA EET-
TISET PERIAATTEET

Kuntoutusohjaus ja -suunnittelu
2019

Satakunnan ammattikorkeakoulu
Satakunta University of Applied Sciences

KUNTOUTUSOHJAAJIEN TYÖTÄ OHJAAVAT ARVOT JA EETTISET PERIAATTEET

Mikkola, Salla
Satakunnan ammattikorkeakoulu
Kuntoutusohjauksen ja -suunnittelun koulutusohjelma
Toukokuu 2019
Ohjaaja: Sallinen, Merja
Sivumäärä: 33
Liitteitä: 2

Asiasanat: arvot, eettiset ohjeet, arvostiriita, kuntoutusohjaaja

Opinnäytetyön tarkoituksena oli kartoittaa kuntoutusohjaajien työtä ohjaavia arvoja ja eettisiä periaatteita. Toimeksiantajana opinnäytetyölle toimi Suomen kuntoutusohjaajien yhdistys ry. Opinnäytetyön tavoitteena oli tuottaa tietoa, jota Suomen kuntoutusohjaajien yhdistys ry voi hyödyntää kuntoutusohjaajien yhteisten eettisten ohjeiden laadinnassa.

Opinnäytetyössä kartoitettiin kuntoutusohjaajien työssään kohtaamaa arvostiriitaa. Tutkimuksella selvitettiin kuinka usein kuntoutusohjaajat kohtaavat työssään arvostiriitaa ja millaisissa tilanteissa arvostiriitaa koetaan. Tämän lisäksi kartoitettiin miten näitä arvostiriitaa herättäneitä tilanteita on pyritty ratkaisemaan. Tutkimuksella selvitettiin myös sitä, pitävätkö yhdistyksen jäsenet tärkeänä kuntoutusohjaajien yhteisten eettisten ohjeiden laadintaa.

Tutkimus toteutettiin sähköisenä kyselynä, joka lähetettiin Suomen kuntoutusohjaajien yhdistys ry:n jäsenille sähköpostitse. Kysely sisälsi sekä strukturoituja että avoimia kysymyksiä ja tulokset analysoitiin sekä kvantitatiivisesti että kvalitatiivisesti.

Tutkimuksessa selvisi, että tärkeimpiä työtä ohjaavia arvoja ja eettisiä periaatteita olivat luottamuksellisuus, ihmisarvon/ihmisoikeuksien kunnioittaminen, yksilöllisyys, osallisuuden edistäminen sekä ammatillinen vastuu ja moniammatillisuus. Tutkimuksen perusteella kuntoutusohjaajina toimivat henkilöt kokevat, että kuntoutusohjaajien yhteiset eettiset ohjeet olisi tärkeää kirjata. Tutkimuksessa saatujen tulosten perusteella kuntoutusohjaajat kohtaavat työssään melko usein arvostiriitaa ja arvostiriita työssä johtuu useimmiten taloudellisista resursseista ja kustannustehokkuuden vaatimuksista.

VALUES AND ETHICAL PRINCIPLES GUIDING THE WORK OF REHABILITATION COUNSELORS

Mikkola, Salla

Satakunnan ammattikorkeakoulu, Satakunta University of Applied Sciences

Rehabilitation Counselling and Planning

May 2019

Supervisor: Sallinen, Merja

Number of pages: 33

Appendices: 2

Key words: values, ethical instructions, value conflict, rehabilitation counsellor

The purpose of the thesis was to map the values and ethical principles guiding the work of rehabilitation counsellors. The Finnish Association of Rehabilitation Counsellors was the commissioner for the thesis. The thesis aimed at gaining knowledge The Finnish Association of Rehabilitation Counsellors could utilize in drafting common ethical guidelines for rehabilitation counsellors.

In the thesis, the value conflict encountered in the work of rehabilitation counsellors was surveyed. The study investigated how often rehabilitation counsellors encounter value conflict in their work and in what situations a value conflict is experienced. In addition to this, it was studied how to solve these situations that caused the value conflict. The study also investigated whether members of the association considered it important to have common ethical guidelines for rehabilitation counsellors.

The research was carried out as an electronic questionnaire sent to the members of the Finnish Rehabilitation Counsellors Association by e-mail. The survey contained both structured and open questions and the results were analysed quantitatively and qualitatively respectively.

The study revealed that the most important values and ethical principles guiding the work of the rehabilitation counsellors were confidentiality, respect for human dignity/human rights, individuality, inclusion, professional responsibility and multi-professionalism. Based on the results, rehabilitation counsellors feel that it is important to write the common ethical guidelines for rehabilitation counsellors. Moreover, the results show, that the rehabilitation counsellors often encounter a conflict of values in their work and the value conflict is mostly due to financial resources and cost-efficiency requirements.

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 TUTKIMUKSEN TAVOITE JA TARKOITUS	6
3 ARVOT JA EETTISET PERIAATTEET SOSIAALI- JA TERVEYSALALLA....	6
4 KUNTOUTUSOHJAUS JA KUNTOUTUSOHJAAJA	8
4.1 Kuntoutusohjaus ja kuntoutusohjaaja	8
4.2 Suomen kuntoutusohjaajien yhdistys ry.....	10
5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	10
5.1 Tutkimusmenetelmä.....	11
5.2 Kyselylomake.....	12
5.3 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	13
5.4 Tutkimuksen aineisto ja sen raportointi	14
6 AINEISTO JA TULOSTEN ANALYSOINTI.....	14
6.1 Taustatiedot	14
6.2 Arvot ja eettiset periaatteet.....	16
6.3 Arvojen tärkeys omassa työssä	21
6.4 Arvojen näkyminen omassa työssä	25
6.5 Työssä kohdattu arvoriistiriita.....	26
6.6 Yhteiset eettiset ohjeet	27
7 POHDINTA	29
7.1 Johtopäätökset.....	29
7.2 Tulosten ja tutkimuksen tarkastelua.....	31
LÄHTEET	33
LIITTEET	

1 JOHDANTO

Arvot ja eettiset periaatteet ohjaavat sosiaali- ja terveysalan ammattilaisia heidän työssään. Arvot ja eettiset periaatteet ovat tärkeä osa kuntoutusohjaajien työtä, vaikka Suomessa ei ole määritelty ammattikohtaisia eettisiä ohjeita.

Opinnäytetyön aiheena on kuntoutusohjaajien arvot ja eettiset periaatteet sekä niiden näkyminen kuntoutusohjaajien työssä. Opinnäytetyö ja siinä toteutettu tutkimus antaa tietoa kuntoutusohjaajien arvoista ja eettisistä periaatteista. Opinnäytetyön tutkimuksen kautta saadut tulokset antavat pohjaa yhteisille kuntoutusohjaajien eettisille ohjeille ja periaatteille. Opinnäytetyön tutkimuksella selvitettiin myös kokevatko kuntoutusohjaajat yhteisten eettisten ohjeiden kirjaamisen tärkeäksi. Tämän lisäksi tutkimuksella selvitettiin kohtaavatko kuntoutusohjaajat työssään arvostiriitaa, millaisissa tilanteissa arvostiriitaa mahdollisesti koetaan ja miten näitä arvostiriitaa herättäneitä tilanteita on pyritty ratkaisemaan.

Opinnäytetyöni aihe on ajankohtainen ja mielestäni on tärkeää, että Suomessa kuntoutusohjaajille olisi määritelty yhteiset eettiset ohjeet. Kuntoutusohjaajien yhteiset kirjatut arvot ja eettiset ohjeet ohjaavat työtä ja tukevat ammattilaisten omaa eettistä pohdintaan. Tämän lisäksi yhteiset arvot ja eettiset periaatteet tukevat alan opiskelijoiden eettistä pohdintaa ja ammatti-identiteetin muodostumista. Tavoitteena on, että opinnäytetyöni toimeksiantaja eli Suomen kuntoutusohjaajien yhdistys ry voi tulevaisuudessa käyttää tutkimukseni tuloksia hyödyksi kuntoutusohjaajien yhteisten eettisten ohjeiden laadinnassa.

2 TUTKIMUKSEN TAVOITE JA TARKOITUS

Opinnäytetyön aihe nousi työelämän tarpeesta ja siitä ajatuksesta, että Suomessa kuntoutusohjaajille ei ole määritelty yhteisiä eettisiä ohjeita ja periaatteita. Opinnäytetyön tavoitteena oli kartoittaa kuntoutusohjaajien työtä ohjaavia arvoja ja eettisiä periaatteita. Suomen kuntoutusohjaajien yhdistys ry toimi opinnäytetyöni toimeksiantajana ja tutkimukseni tukijana. Opinnäytetyön tarkoituksena oli, että Suomen kuntoutusohjaajien yhdistys voi mahdollisesti jatkossa hyödyntää opinnäytetyön tutkimuksen avulla saatuja tuloksia yhteisten eettisten ohjeiden laadinnassa.

Kuntoutusohjaajien eettisten ohjeiden lisäksi tutkimuksessa kartoitettiin kuntoutusohjaajien työssä kohtaamaa arvostiriitaa. Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää millaisissa tilanteissa kuntoutusohjaajat kohtaavat arvostiriitaa, kuinka usein ja kuinka näitä arvostiriitaa herättäviä tilanteita on pyritty ratkaisemaan.

Tutkimuskysymyksenä opinnäytetyössä oli:

- Mitkä arvot ja eettiset periaatteet ohjaavat kuntoutusohjaajien työtä?
- Miten tärkeäksi kuntoutusohjaajat kokevat yhteisten eettisten ohjeiden kirjaamisen?

Tämän lisäksi kartoitettiin:

- Kuinka usein kuntoutusohjaajat kohtaavat työssään arvostiriitaa?
- Millaisissa tilanteissa kuntoutusohjaajat kohtaavat arvostiriitaa?

3 ARVOT JA EETTISET PERIAATTEET SOSIAALI- JA TERVEYSALALLA

Valtakunnallinen sosiaali- ja terveysalan eettinen neuvottelukunta ETENE on julkaissut eettiset suositukset sosiaali- ja terveysalalle. ETENEn mukaan, eettiset suositukset sosiaali- ja terveysalalle voidaan kiteyttää seuraavaan viiteen kohtaan.

- ”Sosiaali- ja terveysalan toimijat kunnioittavat asiakkaidensa ja potilaidensa ihmisarvoa ja perusoikeuksia

- Sosiaali- ja terveydenhuollon lähtökohtana on asiakkaan ja potilaan etu
- Sosiaali- ja terveydenhuollossa on kysymys vuorovaikutuksesta
- Ammattihenkilöstö vastaa työnsä laadusta
- Hyvä hoito ja palvelu edellyttävät vastuullisia päätöksiä ja toimintakulttuuria” (ETENE 2011, 5-7.)

Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentian mukaan sosiaali- ja terveysalan arvoja ovat esimerkiksi ihmisarvo ja oikeudenmukaisuus, itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen, osallisuuden edistäminen, henkilön kokonaisvaltainen huomioiminen ja voimavarat sekä sosiaalinen oikeudenmukaisuus. Sosiaali- ja terveysalalla työskentelevän ammattilaisen työ perustuu ihmisarvon ja ihmisoikeuksien kunnioittamiseen. Kaikilla on oikeus elämään, henkilökohtaiseen vapauteen ja koskemattomuuteen. Ammattilaisen tulee kunnioittaa ja samalla edistää asiakkaan ihmisoikeuksia. Ammattilaisen tulee työssään kunnioittaa asiakkaan itsemääräämisoikeutta. Itsemääräämisoikeus kuuluu perusoikeuksiin ja se tarkoittaa esimerkiksi sitä, että työntekijän on kerrottava asiakkaalle eri mahdollisuuksista, jolloin asiakkaan on mahdollista tehdä valintoja itseä koskevissa asioissa. (Talentia 2017, 11-20.)

Osallisuuden edistäminen tarkoittaa Talentian mukaan sitä, että asiakas saa tietoa itseä koskevista asioista ja voi ilmaista niistä oman mielipiteensä ja näin vaikuttaa omiin asioihinsa. Ammattilaisen tulee ottaa asiakas huomioon kokonaisvaltaisesti ja huomioida hänen voimavaransa. Työntekijän täytyy huomioida, että asiakkaan elämäntilanteeseen vaikuttaa yksilöllisten tekijöiden lisäksi myös ympäristö ja yhteisö eli esimerkiksi saatavilla olevat palvelut ja poliittinen toimintaympäristö. Ammattilaisilla on velvollisuus edistää niiden ihmisten sosiaalista oikeudenmukaisuutta yhteiskunnassa, joiden etuja ammattilainen ajaa. (Talentia 2017, 16-20.) ETENEn mukaan sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaiset vastaavat työnsä laadusta eli huolehtivat palveluiden laadusta ja palveluiden oikeudenmukaisesta tarjonnasta (ETENE 2011, 7).

Sosiaali- ja terveysalan ammatillinen työ nojautuu useisiin tärkeisiin eettisiin periaatteisiin ja ammattietiikan lähtökohtiin. Näitä kantavia eettisiä periaatteita ja ammattietiikan lähtökohtia on ihmisarvo, ihmisoikeudet ja sosiaalinen oikeudenmukaisuus. Eettiset periaatteet sisältävät ihmisen oikeuden ilmaista tunteitaan ja kielteisiä kokemuksiaan, arvostavan vuorovaikutuksen ja luottamuksen, itsemääräämisoikeuden ja

osallisuuden. Eettisiin periaatteisiin kuuluu jokaisen ihmisen ainutlaatuisen kokonaisuuden huomioon ottaminen, ihmisen voimavarojen ja vahvuuksien huomioiminen, oikeus osuuteen voimavaroista, yhdenvertaisuus, epäoikeudenmukaisten toimintatapojen ja käytäntöjen vastustaminen sekä syrjinnän vastustaminen ja erilaisuuden hyväksyminen. (Talentia 2017, 7.)

Nimenomaan sosiaali- ja terveysalalla nämä edellä mainitut arvot, eettiset periaatteet ja ammattietiikka korostuvat, koska työskennellään esimerkiksi haavoittuvien asiakasryhmien kanssa (ETENEn www-sivut). Arvot ja eettiset periaatteet ohjaavat sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten työtä. Tämän takia omia arvoja ja eettisiä periaatteita on hyvä pohtia ja ymmärtää niiden merkitys omassa työssään ja toiminnassaan. Kitchenin (1984) mukaan eettisen pohdinnan tulisi aina perustua eettisiin periaatteisiin, jotka koskevat hyvinvointia, autonomiaa, oikeudenmukaisuutta ja uskollisuutta. (Wright-McDougal, Toriello 2013, 5). Sosiaali- ja terveysalan asiakastyössä oikeudenmukaisuus ja asiakkaan autonomian tukeminen onkin työn keskeisiä periaatteita.

4 KUNTOUTUSOHJAUS JA KUNTOUTUSOHJAAJA

4.1 Kuntoutusohjaus ja kuntoutusohjaaja

Kuntoutusohjaus on toimintana lakisääteistä, asiakaslähtöistä ja tavoitteellista eikä siihen tarvita lähetettä. Kuntoutusohjauksella pyritään vaikuttamaan kuntoutuksen vaikuttavuuteen kuntoutujan elinympäristössä, kuten kotona, koulussa, työpaikalla tai asumisyksikössä. Kuntoutusohjauksen tarkoituksena on arvioida kuntoutujan toimintakykyä, itsenäistä selviytymistä sekä elämänhallintaa yksilöllisesti ja kokonaisvaltaisesti kuntoutujan arjen toimintaympäristöissä. Kuntoutusohjauksessa otetaan huomioon kuntoutujan mahdollisuudet osallistua vapaa-ajan sekä yhteiskunnallisiin aktiviteetteihin. Kuntoutusohjauksen avulla selvitetään yksilöllistä kuntoutus- sekä palvelutarvetta. (Autti-Rämö, Salminen, Rajavaara, Ylinen 2016, 385-386.)

Kuntoutusohjauksen sisältö määräytyy aina asiakkaan tarpeen mukaan. Kuntoutusohjaukseen voi siis kuulua kuntoutuksenaikaisten etuuksien kartoittamista sekä koulutus-

ja työmahdollisuuksien selvittämistä. Kuntoutusohjauksessa suunnitellaan ja toteutetaan kuntoutujien eri elämänvaiheisiin ja -tilanteisiin toimintakykyä ja itsenäistä selviytymistä tukevaa, ylläpitävää ja edistävää toimintaa. Suunnittelussa otetaan kuntoutuja aina yksilöllisesti huomioon ja kuntoutusohjaus toteutetaan yhteistyössä kuntoutujan kanssa. Kuntoutusohjauksen tavoitteena on varmistaa toimiva ja tarkoituksenmukainen kuntoutus- sekä palvelukokonaisuus. (Autti-Rämö ym. 2016, 385-386.)

Kuntoutusohjaajat toimivat eri sektoreilla kuntoutuksen kentällä. Kuntoutusohjaajat ovat kuntoutujan kuntoutumisprosessin edistäjiä. Kuntoutusohjaajat voivat toimia suunnittelu-, ohjaus-, neuvonta-, johtamis- ja kehittämistehtävissä sekä moniammatillisten työryhmien asiantuntijoina. Kuntoutusohjaajan tehtävänä on toimia yhdyshenkilönä ja tiedottajana kuntoutujan kuntoutusprosessissa kuntoutujan ja hänen lähipiirin sekä kuntoutukseen osallistuvien ammattilaisten ja palvelujärjestelmän välillä. (Autti-Rämö ym. 2016, 385-386.)

Kuntoutuksen ohjaajia koulutetaan Satakunnan ja Jyväskylän ammattikorkeakouluissa (Kuntoutuksen ohjaaja, AMK). Kuntoutusohjaajana voi toimia myös muulla tavoin oman erikoisalan käytännön pätevyyden hankkinut henkilö (Terveyskylän [www-sivut](#)). Tässä opinnäytetyössä käytetään nimitystä kuntoutusohjaaja, kun tarkoitetaan kuntoutusohjaajana toimivaa henkilöä koulutustaustasta riippumatta. Kuntoutuksen ohjaajalla viitataan kuntoutuksen ohjaaja (AMK) koulutuksen saaneeseen henkilöön. Sosiaalihuollon ammattihenkilölaki muuttui vuonna 2018, jonka mukaan kuntoutuksen ohjaajat (AMK) ovat nykyään laillistettavia ammattihenkilöitä sosiaalihuollossa (Sosiaali- ja terveysministeriön [www.sivut](#)).

Satakunnan ammattikorkeakoulussa kuntoutuksen ohjaaja (AMK) koulutuksen opetussuunnitelmassa keskeisinä asiakokonaisuuksina mainitaan esimerkiksi kuntoutuksen lainsäädäntö ja palvelujärjestelmä, kuntoutuksen toimintaympäristö ja kuntoutusprosessi sekä ohjauksen menetelmät. Tämän lisäksi koulutuksen sisältönä on osallisuuden tukeminen, työelämän sekä kuntoutuksen kehittäminen. Koulutuksen tavoitteena on antaa opiskelijalle laaja-alainen näkemys kuntoutuksesta ja kuntoutuspalveluita ohjaavista säädöksistä ja kuntoutuksen mahdollisuuksista. Koulutuksen tavoitteena on, että opiskelija oppii tunnistamaan erilaisia ohjaustarpeita sekä osaa toimia

kuntoutujan toimintakykyä tukevalla ja edistävällä tavalla. (Satakunnan ammattikorkeakoulun www-sivut.)

4.2 Suomen kuntoutusohjaajien yhdistys ry

Opinnäytetyön toimeksiantajana toimi Suomen kuntoutusohjaajien yhdistys ry. Yhdistys on perustettu vuonna 1990 ja jäseniä yhdistyksellä on noin 254. Yhdistyksen jäseneksi hyväksytään kaikki julkisella ja yksityisellä sektorilla kuntoutusohjaustyötä tekevät henkilöt sekä kuntoutusohjaustyöstä eläkkeelle jääneet henkilöt. Myös kuntoutuksen ohjaajaksi (AMK) opiskelevat ja ammattitutkinnon suorittaneet henkilöt hyväksytään yhdistyksen jäseneksi. Yhdistyksen tavoitteena on toimia jäseninään olevien kuntoutusohjaustyötä tekevien yhdyssiteenä sekä toimia kuntoutusohjauksen ammattitaidon ja ammattitiedon kehittäjänä. Yhdistyksen tavoitteena on lisätä kuntoutusohjauksen tunnettavuutta ja arvostusta sekä järjestää koulutusta. Yhdistys tekee yhteistyötä muiden kuntoutustyötä tekevien järjestöjen ja tahojen kanssa. (Suomen kuntoutusohjaajien yhdistys ry:n www-sivut.)

Suomen kuntoutusohjaajien yhdistyksen toimintamuotoja on koulutuspäivien järjestäminen ja jäsenkirjeiden toimittaminen. Yhdistys tekee lausuntoja ja esityksiä kuntoutusta koskeviin ammatillisiin ja koulutuksellisiin asioihin. Tämän lisäksi yhdistys tiedottaa kuntoutusohjauksesta sekä tuottaa materiaalia kuntoutusohjauksesta. (Suomen kuntoutusohjaajien yhdistys ry:n www-sivut.)

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tutkimus toteutettiin joulukuussa 2018 sähköisenä kyselynä Suomen Kuntoutusohjaajien yhdistys ry:n jäsenille. Tutkimushetkellä jäseniä yhdistyksellä oli 254.

5.1 Tutkimusmenetelmä

Opinnäytetyön tutkimus oli tutkimusstrategialtaan survey-tutkimus. Survey-tutkimuksessa kerätään tietoa joukolta ihmisiä standardoidussa muodossa tietyltä perusjoukolta. Survey-tutkimuksessa aineisto kerätään jokaiselta yksilöltä strukturoidussa muodossa. Tyypillistä survey-tutkimukselle on kyselylomakkeen tai strukturoidun haastattelun käyttäminen. Survey-tutkimuksessa kerätyn aineiston avulla on tarkoitus kuvailla, vertailla ja selittää tutkittavaa ilmiötä. Survey-tutkimuksen avulla kerätty aineisto käsitellään useimmiten kvantitatiivisesti. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 130, 193-194)

Tässä tutkimuksessa kerättiin tietoa standardoidussa muodossa joukolta, joka koostui Suomen kuntoutusohjaajien yhdistys ry:n jäsenistä. Tutkimuksessa käytettiin strukturoitua sähköistä kyselylomaketta. Kyselyn perusteella saaduista vastauksista oli tarkoitus löytää vastaukset asetettuihin tutkimuskysymyksiin.

Tutkimuksessa oli sekä kvantitatiivisen eli määrällisen että kvalitatiivisen eli laadullisen tutkimuksen piirteitä. Kvantitatiivista ja kvalitatiivista tutkimusta voidaan pitää toisiaan täydentävinä suuntauksina ja niitä onkin vaikea erottaa toisistaan. Kvantitatiivisessa tutkimuksessa keskeistä on johtopäätökset aiemmista tutkimuksista, aiemmat teoriat, käsitteiden määrittely, havaintoaineiston soveltuminen määrälliseen eli numeeriseen mittaamiseen sekä aineiston saattaminen tilastollisesti käsiteltävään muotoon. (Hirsjärvi ym. 2009, 136, 140)

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa keskeistä on laadullisten metodien käyttö aineiston hankinnassa, kuten haastattelun tai havainnoinnin käyttö. Keskeistä kvalitatiivisessa tutkimuksessa on myös kohdejoukon valinta tarkoituksenmukaisesti eikä satunnaisesti. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tutkimussuunnitelma muotoutuu tutkimuksen edetessä ja lähtökohtana on aineiston monitahoinen ja yksityiskohtainen tarkastelu. Kvalitatiivinen tutkimus on luonteeltaan kokonaisvaltaista tiedon hankintaa. Kvalitatiivisen tutkimuksen aineisto kootaan luonnollisissa ja todellisissa tilanteissa. (Hirsjärvi ym. 2009, 164)

5.2 Kyselylomake

Survey-tutkimuksen keskeinen menetelmä on kysely. Kyselytutkimuksessa hyvä puoli on se, että kyselyllä voidaan tavoittaa suuri määrä ihmisiä sekä kysyä monta asiaa samassa yhteydessä. Kyselylomakkeella kerätty aineisto on usein nopeasti käsiteltävissä sekä analysoitavissa tietokoneella. Kyselytutkimuksen heikkoutena pidetään esimerkiksi sitä, että tutkija ei voi varmistua vastaajien suhtautumisesta tutkimukseen. Tutkija ei siis tiedä, kuinka rehellisesti tai huolellisesti vastaajat ovat tutkimukseen vastanneet. Kyselyn heikkous voi olla kyselyn laatiminen ja esimerkiksi se, kuinka onnistuneet vastausvaihtoehdot ovat vastaajien mielestä. Kyselyn heikkous on myös vastaus-ten kato. Vastaamattomuus voi joskus nousta suureksikin. (Hirsjärvi ym. 2009, 193, 195.)

Kysely tehtiin sähköisesti e-lomake sivustolla ja kyselyn vastauslinkki lähetettiin saateviestin kanssa Suomen kuntoutusohjaajien yhdistys ry:n jäsenille. Kyselyn saateviesti on lisätty tämän opinnäytetyön liitteeksi (LIITE 1). Suomen Kuntoutusohjaajien yhdistys ry toimitti kyselyn vastauslinkin kaikkien jäsenten sähköpostiin.

Kysely sisälsi monivalintakysymyksiä, avoimia kysymyksiä sekä sekamuotoisia kysymyksiä. Monivalintakysymyksiin vastattiin valmiiden vastausvaihtoehtojen mukaan. Avoimiin kysymyksiin jokainen vastaaja sai vastata omin sanoin. Sekamuotoisissa kysymyksissä osa vastausvaihtoehdoista oli valmiiksi määriteltä ja tämän jälkeen oli yksi avoin kysymys. Kyselyyn oli valittu eri kysymystyyppejä, jotta tutkimuksen aineistosta tulisi mahdollisimman monipuolinen. Kysymykset ja vastausvaihtoehdot pyrittiin tekemään selkeiksi ja näin kysymysten väärinymmärrys pyrittiin minimoimaan. Kyselylomake testattiin ennen varsinaista kyselyn lähettämistä ja testauksen jälkeen kyselyä muokattiin selkeämmäksi ja ymmärrettävämmäksi. Kyselylomakkeen avointen kysymysten vastaustilaa lisättiin kyselyn ollessa jo avoinna, jotta mahdollistettiin laajemmat vastaukset avoimiin kysymyksiin. Kyselyn vastaamiseen yksittäiseltä henkilöltä arvioitiin kuluvan aikaa noin 15-20 minuuttia. Tutkimuksessa käytetty kyselylomake on lisätty tämän opinnäytetyön liitteeksi (LIITE 2).

Sähköiseen kyselyyn vastaamiseen annettiin aikaa reilu kaksi viikkoa. Ennen kyselyn lähettämistä jäsenille, tutkimuksesta ja sen kyselystä informoitiin Suomen

kuntoutusohjaajien yhdistys ry:n Facebook sivuilla. Kyselyitä ei palautunut reilun kahden viikon sisällä tutkimuksen kannalta haluttua määrää eli noin puolta (50%) lähetetyistä kyselyistä, joten kyselyn vastauslinkki lähetettiin yhdistyksen jäsenille uudelleen muistutusviestin kanssa. Muistutusviestin jälkeen sähköinen kysely oli auki vielä reilun viikon. Vastauksia kyselyyn tuli lopulta yhteensä 66 kappaletta. Vastausten määrä jäi alle tavoitellun 50 prosentin.

5.3 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Tutkijan on otettava tutkimusta tehdessään huomioon eettisiä kysymyksiä. Esimerkiksi tiedonhankinta ja julkistamiseen liittyvät tutkimuseettiset periaatteet tulee olla yleisesti hyväksytyjä. Tutkimuksen tekeminen tulee olla rehellistä koko prosessin ajan. Tutkimusta kirjoittaessa tulee välttää kaikkea luvaton lainaamista ja lainaukset tulee olla merkitty selvästi. Tutkimuksen tuloksia ei saa yleistää kritiikittömästi eikä tuloksia saa kaunistella tai keksiä. Tutkimuksen raportointi tulee olla huolellista. Raportointi ei saa olla harhaanjohtavaa eikä puutteellista. (Hirsjärvi ym. 2009, 23, 25-26.)

Tutkijana en nähnyt missään vaiheessa yhdistyksen postituslistalla olevien henkilöiden nimiä enkä muitakaan yhteystietoja. Tutkimuksessani ei siis käsitelty kenenkään henkilötietoja. Suomen kuntoutusohjaajien yhdistys ry lähetti sähköisen kyselylomakkeen internetlinkin kaikille postituslistan jäsenille. Kyselyn vastaukset saapuivat nimettöminä e-lomake -sivuston kautta, joten vastauksia ei ole voinut yhdistää vastaajiin missään vaiheessa tutkimusta.

Kyselyn vastausaineistoon ei päässyt kukaan muu käsiksi kuin tutkija eikä vastausaineistoa siis tallennettu mihinkään julkisesti saatavaan paikkaan. Tutkimuksen jälkeisestä aineiston tuhoamisesta sovittiin toimeksiantajan kanssa. Pysin tutkijana toimimaan tutkimuksen jokaisessa vaiheessa tutkimuseetiikan mukaisesti ja luottamuksellisesti. Tutkimuksessa on nähtävissä selkeästi kaikki tutkimuksessa käytetyt lähteet. Tutkimuksen tulokset on esitetty luotettavasti ja rehellisesti.

5.4 Tutkimuksen aineisto ja sen raportointi

Tutkimusaineistona oli Suomen kuntoutusohjaajien yhdistys ry:n jäsenet ja heidän vastauksensa kyselyyn. Tutkimuksessa saatu aineisto käsiteltiin sekä määrällisesti että laadullisesti. Kyselyn määrällisesti käsiteltävä aineisto kerättiin havaintomatriisiin ja käsiteltiin Exceliä käyttäen. Näistä määrällisesti käsiteltävistä kyselyn osista tehtiin esimerkiksi kuvioita, joista selviää kyselyyn vastanneiden mielipide prosentteina kysytystä asiasta. Avoimien kysymysten vastaukset ryhmiteltiin sisältöjen mukaan eli tehtiin sisällönanalyysi vastauksista. (Vilka 2007, 68,118.)

Tutkimus ja kyselyn tulokset toimitettiin analysoituna toimeksiantajalle eli Suomen kuntoutusohjaajien yhdistys ry:lle. Opinnäytetyö julkaistiin kokonaisuudessaan Theseus-tietokannassa, josta se on kaikkien luettavissa.

6 AINEISTO JA TULOSTEN ANALYSOINTI

Tutkimuksen kyselyyn vastasi yhteensä 66 Suomen kuntoutusohjaajien yhdistys ry:n jäsentä. Jäseniä yhdistyksessä oli tutkimushetkellä 254. Kaikki kyselyyn vastanneet olivat naisia. Kysely lähetettiin jäsenille sähköisenä, joten kyselyyn vastanneiden vastausprosenttia on hankala määrittää, koska ei voi sanoa varmaksi, onko sähköinen kysely saavuttanut kaikki jäsenet. Jos oletetaan, että jokainen 254 yhdistyksen jäsenestä on vastaanottanut kyselyn, vastausprosentti jää noin 26 prosenttiin.

6.1 Taustatiedot

Kyselyyn vastanneiden jäsenten työhistoria oli moninainen. Vastaajista noin 14 prosenttia ei ollut toiminut kuntoutusohjaajana lainkaan ja toisaalta yli 19 prosenttia vastaajista oli toiminut kuntoutusohjaajana yli 15 vuotta. Suurin osa vastaajista eli yli 55 prosenttia oli toiminut kuntoutusohjaajana 1-10 vuotta. (Kuvio 1)

Kuvio 1. Kuinka kauan olet toiminut kuntoutusohjaajana

Kyselyyn vastanneet kuntoutusohjaajat työskentelivät sosiaali- ja terveysalalla. Vastaa-
taajista yli 60 prosenttia työskenteli terveysalan organisaatiossa ja noin 14 prosenttia
vastanneista työskenteli sosiaalialalla. Osa vastanneista (noin 8 %) ei ollut kyselyyn
vastaamisen hetkellä työssä. Vajaa 14 prosenttia vastanneista työskenteli jonkun muun
alan kuin sosiaali- tai terveysalan organisaatiossa, esimerkiksi työllisyyspalve-
luissa/ammattillisessa kuntoutuksessa, yksityisellä opetuslalla tai järjestössä. (Kuvio
2)

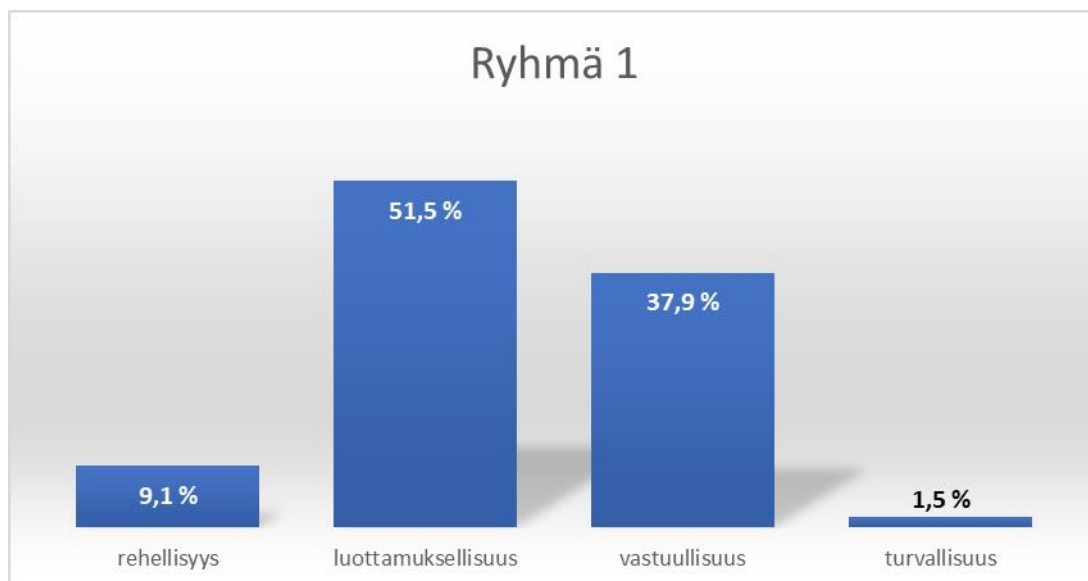
Kuvio 2. Millaisessa organisaatiossa työskentelet?

Kyselyyn vastanneista suurin osa (yli 65 %) oli iältään yli 45-vuotiaita. Vastaajista noin 27 prosenttia oli 36-45-vuotiaita ja vain vajaa 8 prosenttia oli iältään 25-35-vuotiaita. Yksikään kyselyyn vastannut ei ollut alle 25-vuotias.

6.2 Arvot ja eettiset periaatteet

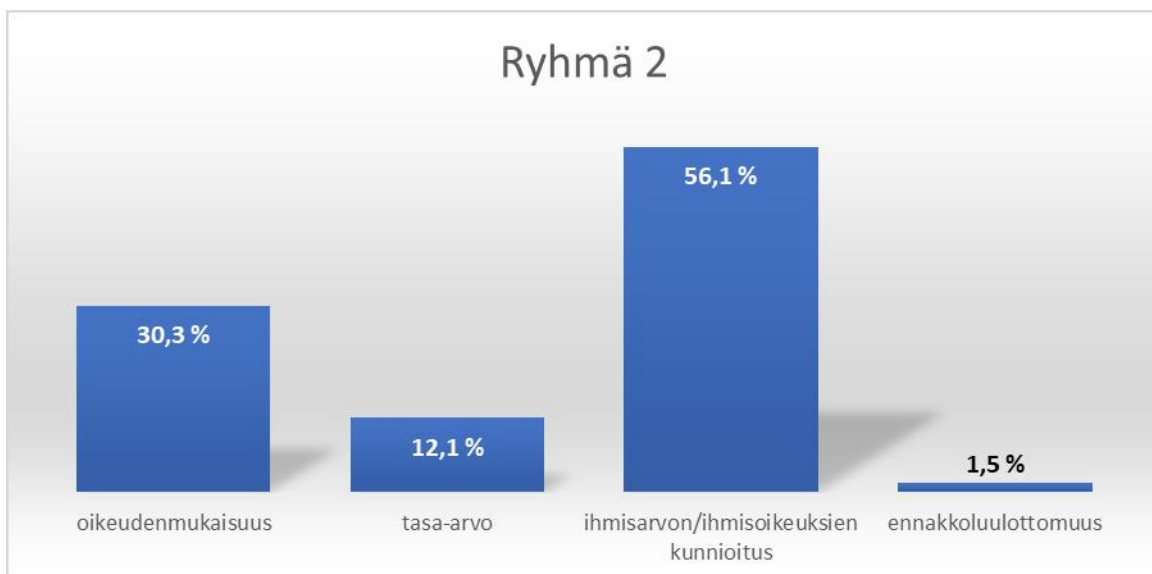
Kyselyssä kartoitettiin vastaajien arvoja ja eettisiä periaatteita sekä selvitettiin mitä arvoja ja eettisiä periaatteita vastaajat pitävät tärkeimpänä omassa työssään. Kyselyssä arvot ja eettiset periaatteet jaoteltiin viiteen eri ryhmään. Kunkin ryhmän alle oli jaoteltu kolme tai neljä eri arvoa ja eettistä periaatetta. Ryhmien arvot ja eettiset periaatteet jaoteltiin niin, että kunkin ryhmän arvot ja eettiset periaatteet olivat samantyyllisiä ryhmän sisällä. Tarkoituksen oli, että kyselyyn vastaajat valitsevat jokaisesta viidestä ryhmästä yhden itselleen tärkeimmän arvon. Arvojen ja eettisten periaatteiden ryhmitelyllä, kolmen tai neljän arvon ryhmiin, pyrittiin helpottamaan vastaajan yhden tärkeimmän arvon valintaa kustakin ryhmästä. Tämän lisäksi toisessa kysymyksessä kartoitettiin jokaisen viiden ryhmän jokaisen arvon ja eettisen periaatteen tärkeyttä vastaajalle Likertin-asteikolla.

Ryhmän 1 arvot olivat rehellisyys, luottamuksellisuus, vastuullisuus ja turvallisuus. Vastaajia pyydettiin valitsemaan ryhmän arvoista ja eettisistä periaatteista itselleen tärkein. Tärkeimmäksi arvoksi tästä ryhmästä nousi luottamuksellisuus. Luottamuksellisuuden valitsi ryhmän tärkeimmäksi arvoksi yli puolet (noin 52 %) vastanneista. Toiseksi eniten ryhmästä valittiin tärkeimmäksi arvoksi vastuullisuus, noin 38 prosenttia vastanneista. (Kuvio 3)

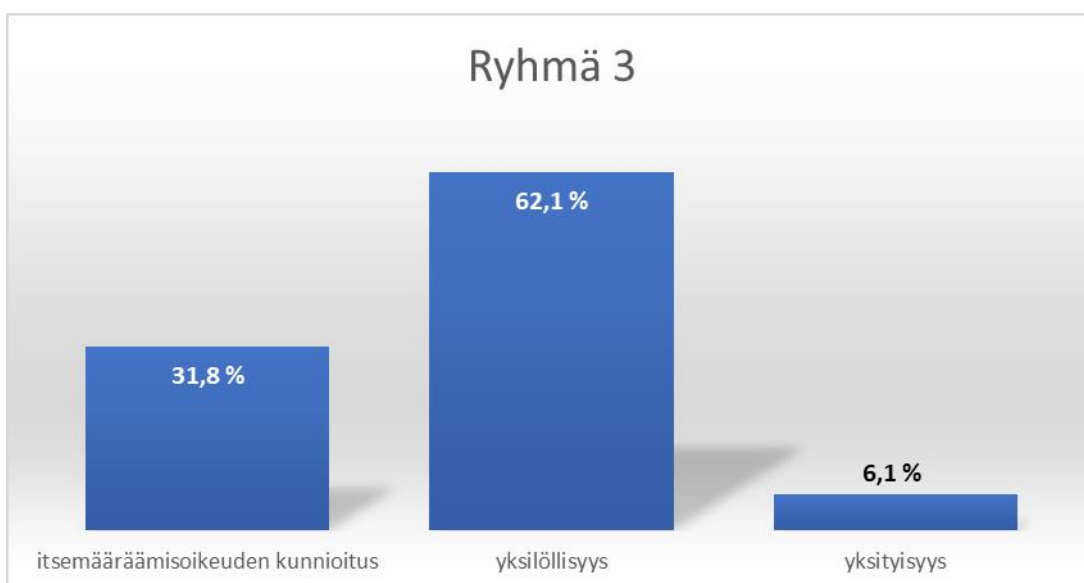
Kuvio 3. Mitkä arvot ja eettiset periaatteet ohjaavat työtäsi kuntoutusohjaajana? Valitse ryhmästä yksi tärkein arvo.

Ryhmän 2 arvot olivat oikeudenmukaisuus, tasa-arvo, ihmisarvon/ihmisoikeuksien kunnioitus ja ennakkoluulottomuus. Tärkeimmäksi arvoksi ja eettiseksi periaatteeksi nousi ihmisarvon/ihmisoikeuksien kunnioittaminen. Tämän arvon ja eettisen periaatteen valitsi tärkeimmäksi yli puolet vastanneista eli noin 56 prosenttia. Kuten kuviosta 4 nähdään, toiseksi eniten ryhmästä 2 valittiin tärkeimmäksi arvoksi oikeudenmukaisuus. Tärkeimmäksi arvoksi ja eettiseksi periaatteeksi oikeudenmukaisuuden valitsi noin 30 prosenttia.

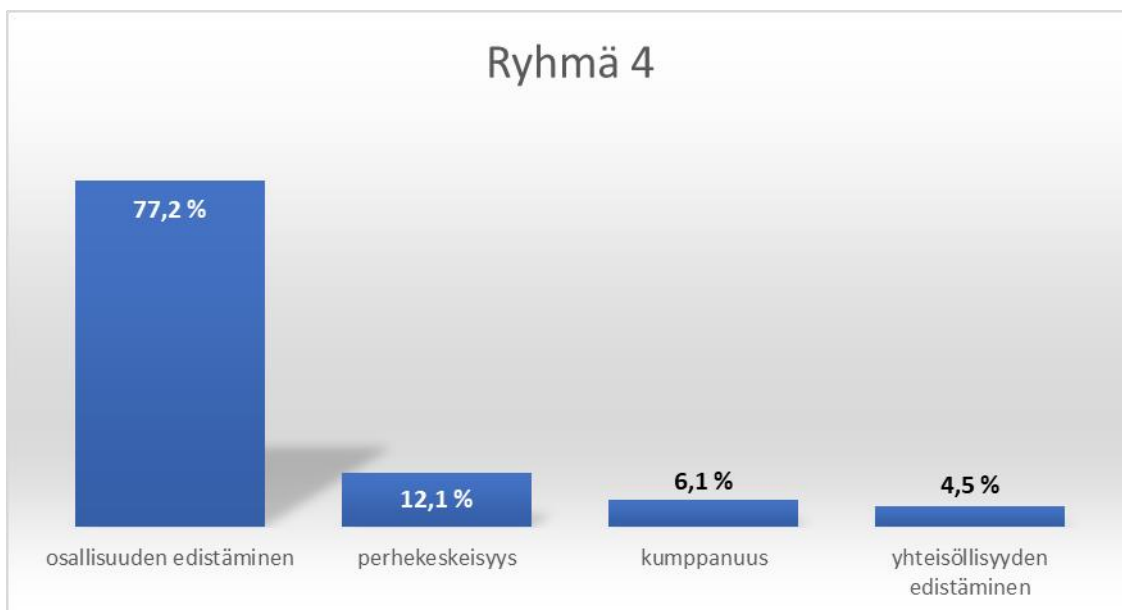
Kuvio 4. Mitkä arvot ja eettiset periaatteet ohjaavat työtäsi kuntoutusohjaajana? Valitse ryhmästä yksi tärkein arvo.

Ryhmästä 3, itsemääräämisoikeuden kunnioitus, yksilöllisyys ja yksityisyys, tärkeimmäksi arvoksi ja eettiseksi periaatteeksi nousi yksilöllisyys. Yksilöllisyys oli ryhmän tärkein arvo vastaajista yli 60 prosentin mielestä. Toiseksi eniten tärkeimmäksi arvoksi ja eettiseksi periaatteeksi valittiin itsemääräämisoikeuden kunnioitus. Tämän valitsi tärkeimmäksi arvoksi ja eettiseksi periaatteeksi noin 32 prosenttia vastaajista. (Kuvio 5)

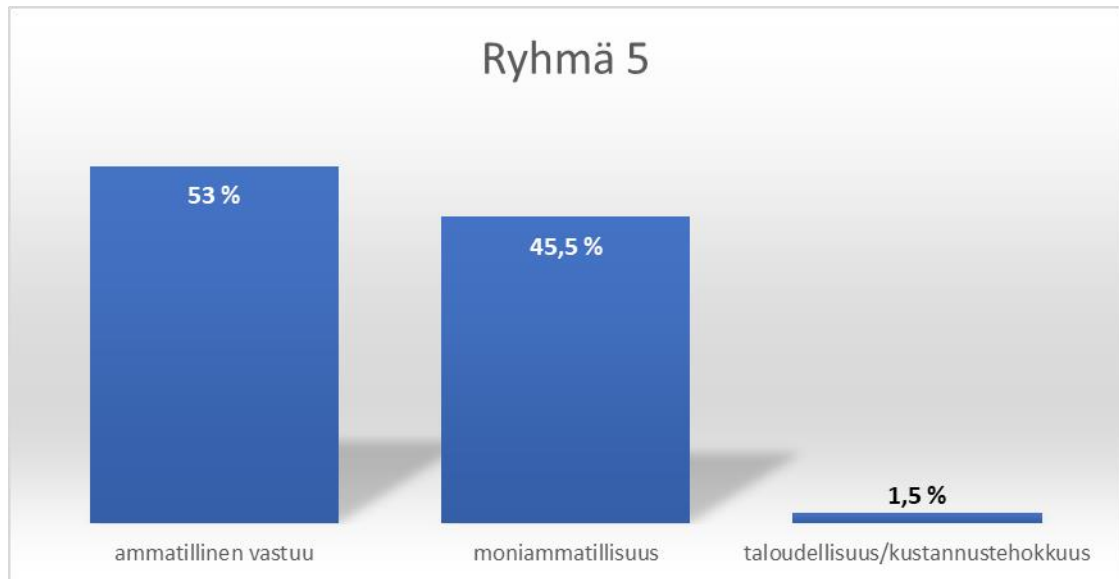
Kuvio 5. Mitkä arvot ja eettiset periaatteet ohjaavat työtäsi kuntoutusohjaajana? Valitse ryhmästä yksi tärkein arvo.

Ryhmän 4 arvoja olivat osallisuuden edistäminen, perhekeskeisyys, kumppanuus ja yhteisöllisyyden edistäminen. Tärkeimmäksi arvoksi ja eettiseksi periaatteeksi ryhmästä 4 nousi osallisuuden edistäminen. Osallisuuden edistämisen tärkeimmäksi arvoksi ja eettiseksi periaatteeksi valitsi noin 77 prosenttia vastanneista. Perhekeskeisyyden tärkeimmäksi arvoksi ja eettiseksi periaatteeksi valitsi vastaajista noin 12 prosenttia. (Kuvio 6)

Kuvio 6. Mitkä arvot ja eettiset periaatteet ohjaavat työtäsi kuntoutusohjaajana? Valitse ryhmästä yksi tärkein arvo.

Ammatillinen vastuu, moniammatillisuus ja taloudellisuus/kustannustehokkuus olivat ryhmän 5 arvoja. Kuten kuviosta 7 nähdään, tärkeimmäksi arvoksi ja eettiseksi periaatteeksi tästä ryhmästä nousi ammatillinen vastuu. Ammatillisen vastuun ryhmän tärkeimmäksi arvoksi valitsi yli puolet vastanneista (53 %). Moniammatillisuuden ryhmän tärkeimmäksi arvoksi valitsi vajaa puolet vastanneista (45 %). Taloudellisuuden tärkeimmäksi arvoksi valitsi vain 1,5 prosenttia vastanneista.

Kuvio 7. Mitkä arvot ja eettiset periaatteet ohjaavat työtäsi kuntoutusohjaajana? Valitse ryhmästä yksi tärkein arvo.

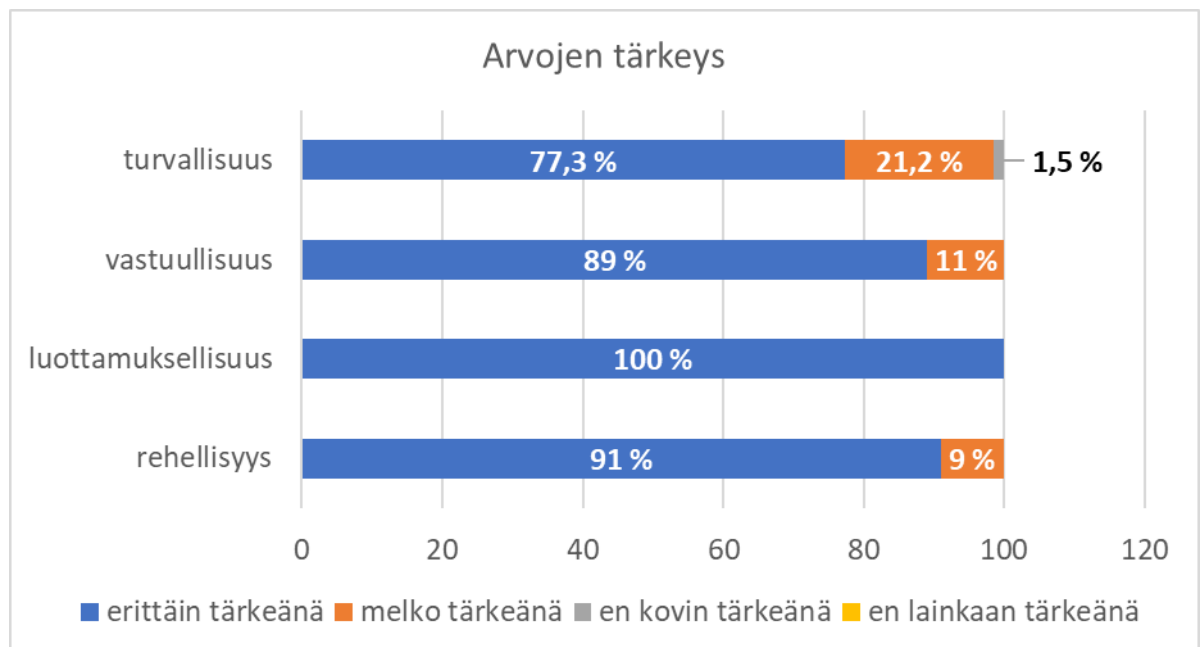
Listattujen arvojen ja eettisten periaatteiden lisäksi vastaajilta kysyttiin avoimella kysymyksellä vielä muita työtä ohjaavia arvoja tai eettisiä periaatteita. Kyselyssä listattujen arvojen lisäksi vastaajat nostivat työtään ohjaaviksi arvoiksi seuraavat asiat:

- inhimillisyys
- oman ammattitaidon rajojen tunteminen
- oman osaamisen ylläpitäminen
- oman ja toisten roolin ymmärtäminen
- arvostava suhtautuminen toisiin
- aito läsnäolo
- avoin mieli
- hyvinvoinnin edistäminen
- YK:n ihmisoikeudet, YK:n vammaisten oikeudet
- luovuus ja innovatiivisuus
- läpinäkyvyys
- yksilöä ja kuntoutusjärjestelmää kunnioittava kustannustehokkuus
- parhaansa tekeminen

6.3 Arvojen tärkeys omassa työssä

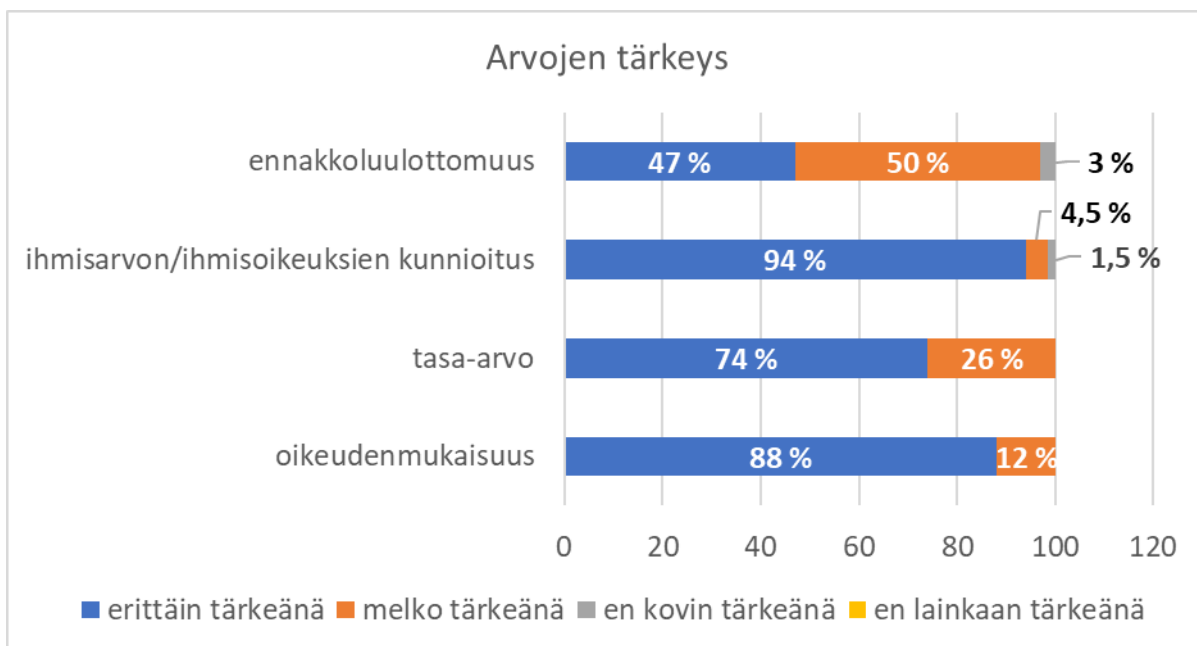
Tutkimuksessa kartoitettiin, kuinka tärkeänä tutkimukseen osallistuneet henkilöt pitivät edellä mainittujen viiden ryhmän kutakin arvoa ja eettistä periaatetta. Arvojen ja eettisten periaatteiden tärkeyttä arvioitiin Likertin-asteikon mukaan, erittäin tärkeä, melko tärkeä, ei kovin tärkeä ja ei ollenkaan tärkeä. Kyselyyn vastanneilta kysyttiin kunkin arvon ja eettisen periaatteen kohdalla kuinka tärkeänä he pitivät kyseistä arvoa tai eettistä periaatetta työssään kuntoutusohjaajana.

Rehellisyys koettiin vastaajien keskuudessa tärkeäksi arvoksi ja noin 91 prosenttia vastaajista piti rehellisyyttä omassa työssään erittäin tärkeänä arvona. Melko tärkeänä arvona rehellisyyttä työssään piti noin kymmenesosa vastanneista. Luottamuksellisuus oli kaikkien vastaajien mielestä erittäin tärkeä arvo. Vastuullisuus koettiin tärkeäksi arvoksi omassa työssä. Vastuullisuuden valitsi noin 89 prosenttia erittäin tärkeäksi ja noin 11 prosenttia valitsi vastuullisuuden omassa työssään melko tärkeäksi arvoksi. Noin 77 prosenttia vastaajista valitsi turvallisuuden erittäin tärkeäksi arvoksi. Vain vajaa kaksi prosenttia ei kokenut turvallisuutta kovin tärkeäksi arvoksi työssään. (Kuvio 8)

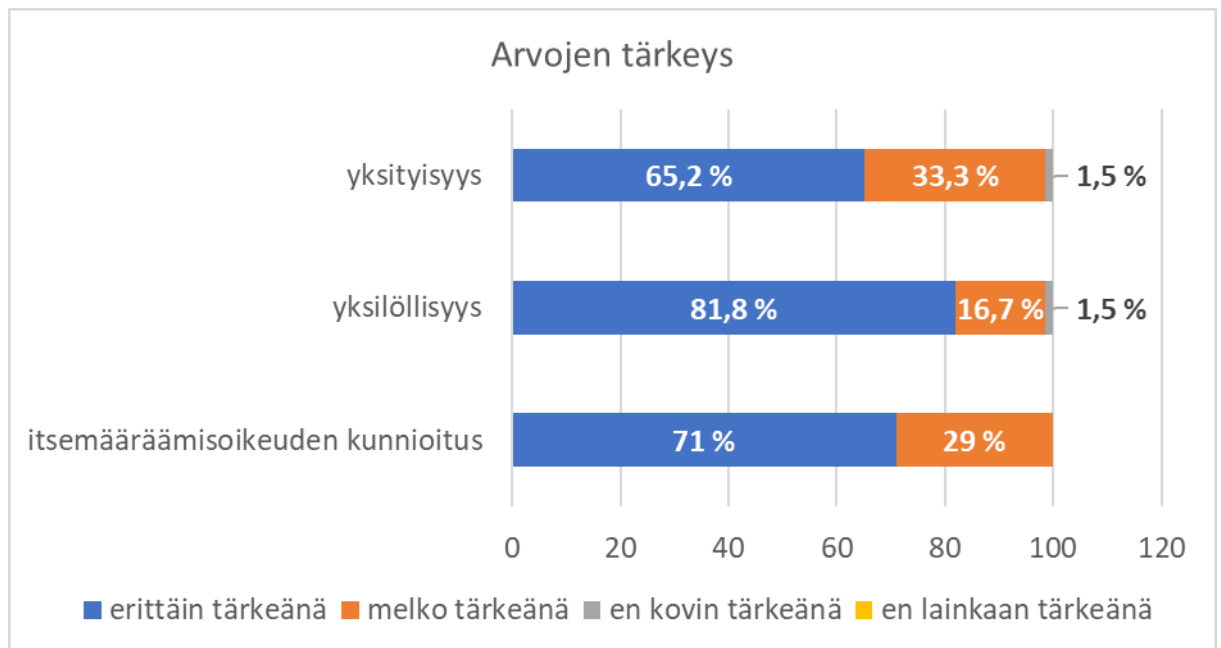
Kuvio 8. Kuinka tärkeänä pidät seuraavia arvoja työssäsi? Ryhmä 1.

Oikeudenmukaisuutta erittäin tärkeänä arvona piti noin 88 prosenttia vastanneista. Tasa-arvoa työssään erittäin tärkeänä piti noin 74 prosenttia vastanneista. Ihmisarvon ja ihmisoikeuksien kunnioitusta työssään erittäin tärkeänä piti noin 94 prosenttia ja noin viisi prosenttia melko tärkeänä. Vajaa kaksi prosenttia vastanneista ei pitänyt tätä arvoa kovin tärkeänä. Erittäin tärkeänä arvona työssään ennakkoluulottomuutta piti noin 47 prosenttia ja melko tärkeänä noin 50 prosenttia vastanneista. (Kuvio 9)

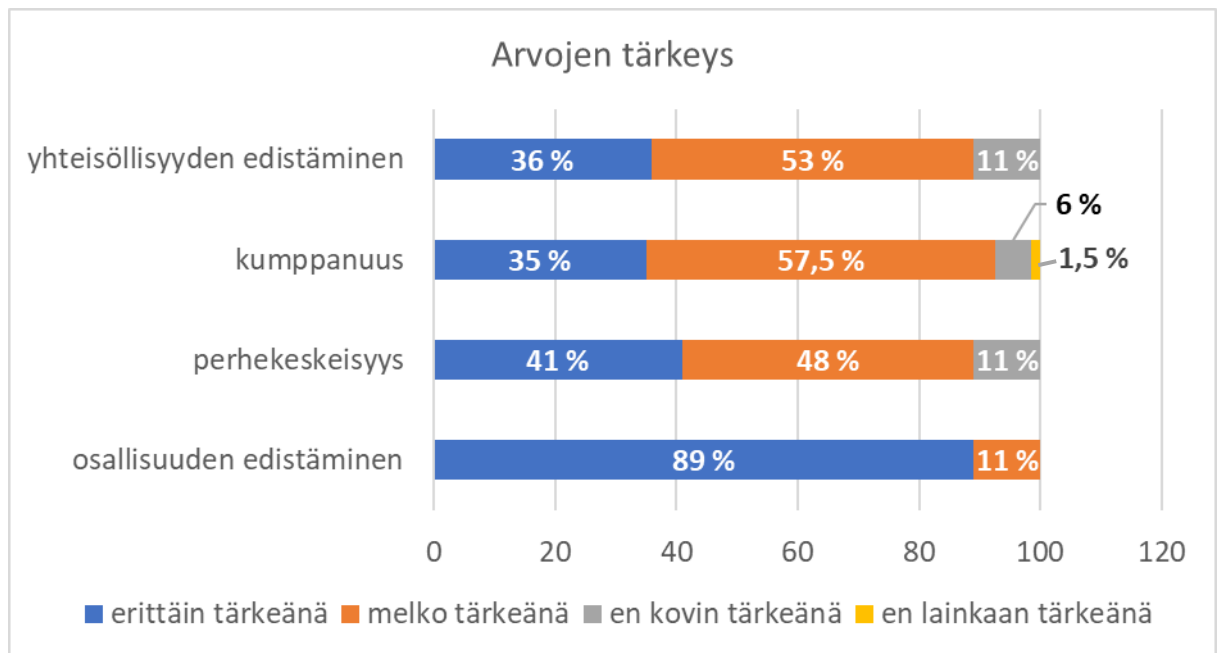
Kuvio 9. Kuinka tärkeänä pidät seuraavia arvoja työssäsi? Ryhmä 2.

Itsemääräämisoikeuden kunnioittamista työssään erittäin tärkeänä piti noin 71 prosenttia. Vastaajista yksikään ei valinnut itsemääräämisoikeuden kunnioitusta ei kovin tärkeäksi tai ei lainkaan tärkeäksi arvoksi. Yksilöllisyyttä vastanneista piti erittäin tärkeänä työssään noin 82 prosenttia. Vastanneista vajaa kaksi prosenttia oli sitä mieltä, että yksilöllisyys ei ole kovin tärkeä arvo omassa työssä. Yksityisyyttä vastanneista piti erittäin tärkeänä työssään noin 65 prosenttia ja melko tärkeänä noin 33 prosenttia. (Kuvio 10)

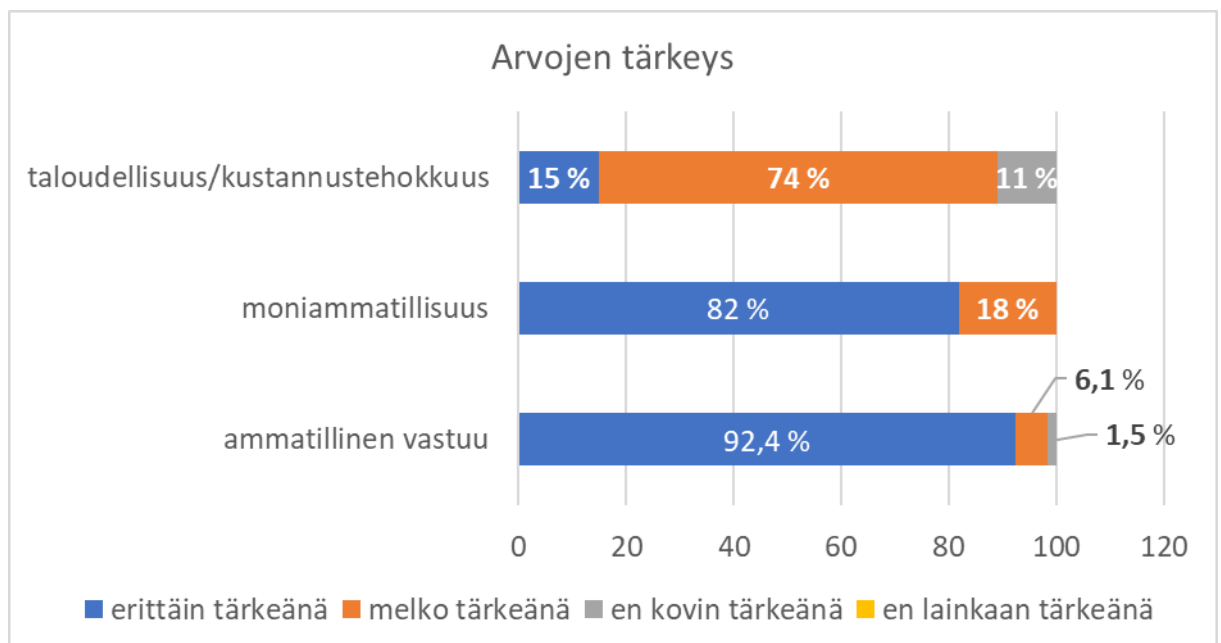
Kuvio 10. Kuinka tärkeänä pidät seuraavia arvoja työssäsi? Ryhmä 3.

Erittäin tärkeänä arvona työssään osallisuuden edistämistä piti noin 89 prosenttia vastanneista ja melko tärkeänä noin 11 prosenttia. Erittäin tärkeänä arvona työssään perhekeskeisyyttä piti noin 41 prosenttia vastanneista. Vastaajista noin 11 prosenttia oli sitä mieltä, että perhekeskeisyys ei ole kovin tärkeä arvo omassa työssä. Erittäin tärkeänä arvona työssään kumppanuutta piti noin 35 prosenttia vastanneista ja melko tärkeänä noin 57 prosenttia. Yhteisöllisyyden edistämistä piti erittäin tärkeänä arvona noin 36 prosenttia vastanneista ja noin 53 prosenttia melko tärkeänä. (Kuvio 11)

Kuvio 11. Kuinka tärkeänä pidät seuraavia arvoja työssäsi? Ryhmä 4.

Ammatillista vastuuta erittäin tärkeänä vastanneista piti noin 92 prosenttia ja melko tärkeänä noin kuusi prosenttia. Moniammatillisuutta erittäin tärkeänä omassa työssään piti noin 82 prosenttia vastanneista. Taloudellisuutta ja kustannustehokkuutta omassa työssään erittäin tärkeänä piti noin 15 prosenttia vastanneista ja melko tärkeänä noin 74 prosenttia vastanneista. (Kuvio 12)

Kuvio 12. Kuinka tärkeänä pidät seuraavia arvoja työssäsi? Ryhmä 5.

6.4 Arvojen näkyminen omassa työssä

Vastausten perusteella arvot näkyvät kuntoutusohjaajien käytännön työssä esimerkiksi rehellisenä ja läpinäkyvänä toimintana sekä vastuun ottamisena päätöksistä. Asiakasta pidetään oman elämänsä asiantuntijana eikä päätöksiä tehdä asiakkaan puolesta vaan avoimesti keskustellen ja tukien. Arvot näkyvät työssä kakkien osapuolien, myös läheisten kuuntelemisena ja huomioon ottamisena, tasa-arvoisena ja kunnioittavana kohteluna. Jokainen asiakas on erilainen ja jokaisella asiakkaalla on erilainen tilanne esimerkiksi kulttuuri- ja koulutustaustansa vuoksi, joten kokonaisvaltainen, yksilöllinen ja avoin kohtaaminen on kuntoutusohjaajan työssä tärkeää.

Asiakkaan tarpeeseen vastaaminen tuli vastauksissa esille ja asiakkaan ohjaaminen tarvittaessa toiselle taholle. Arvot näkyvät työssä asiakkaan puolien pitämisenä. Vastauksissa korostettiin asiakkaan osallisuuden edistämistä ja asiakkaan kuntoutuspolun tukemista. Moniammatillisuus tuli monissa vastauksissa esille. Oma ammatillinen osaaminen ja sen ylläpitäminen koettiin tärkeäksi omassa työssä. Joustaminen omassa roolissa asiakkaan eduksi koettiin jossain tilanteissa tärkeäksi ja tarpeelliseksi, jotta asiakkaan kuntoutuspolku jatkuisi. Luottamuksen rakentaminen ja luottamuksellisuus oli vastausten perusteella tärkeä osa omaa työtä kuntoutusohjaajana. Tärkeäksi omassa työssä koettiin rehellisyys ja aitous myös silloin, kun esimerkiksi jotain palvelua ei voida toteuttaa asiakkaan halusta huolimatta. Arvoilla ja niiden mukaan toimimisella on vastausten perusteella vaikutusta kuntoutusohjaajan työn laatuun ja tulokseen.

Kyselyllä kartoitettiin sitä mitkä muut kuin edellä mainitut arvot ja eettiset periaatteet ohjaavat työtä kuntoutusohjaajana. Arvojen ja eettisten periaatteiden lisäksi kyselyyn vastanneita kuntoutusohjaajia työssään ohjaa työpaikan ja työyhteisön toimintatavat ja säännöt. Tämän lisäksi työtä ohjaa työnantajan ja organisaation strategia ja odotukset. Organisaation tavoitteet sekä yhteistyö ja yhteistyökumppanit ohjaavat myös työtä kuntoutusohjaajana. Lainsäädäntö, asetukset ja valtakunnalliset ohjeistukset sekä standardit koettiin tärkeiksi työtä ohjaaviksi tekijöiksi useissa vastauksissa. Tutkimuksen mukaan kilpailutukset, resurssit (aika ja raha) ja kustannustehokkuus olivat työtä ohjaavia tekijöitä. Poliittinen ja yhteiskunnallinen tilanne koettiin myös joissakin vastauksissa työtä ohjaavaksi tekijäksi.

Henkilökohtaisia työtä ohjaavia tekijöitä oli esimerkiksi työ- ja elämäkokemus, myötäeläminen, kokemuksellisuus, läsnäolo, empaattisuus, ystävällisyys ja kutsumus. Myös koulutus, teoria kuntoutuksen vaikuttavuudesta ja työn tarkoitus ohjasivat vastaajia omassa työssään. Tutkimuksen mukaan kuntoutusohjaajien työtä ohjaa asiakkaan elämäntilanne ja toimintakyky ja niiden huomioiminen työssä. Muutamassa vastauksessa nousi esiin se, että työtä tehdään sydämellä, olemalla ihminen ihmiselle ja omantunnon mukaan.

6.5 Työssä kohdattu arvostiriita

Vastaajista noin kolmasosa (33 %) kohtaa työssään kuntoutusohjaajana arvostiriitaa muutaman kerran vuodessa ja noin 30 prosenttia muutaman kerran kuukaudessa. Viikottain työssään arvostiriitaa kohtaa vastanneista noin viidesosa (21 %). Päivittäin työssään arvostiriitaa kohtaa noin viisi prosenttia vastanneista. Kuitenkin noin 11 prosenttia vastanneista ei kohtaa työssään koskaan arvostiriitaa. Tuloksissa tulee kuitenkin ottaa huomioon, että kaikki kyselyyn vastanneet eivät olleet kyselyyn vastaamisen hetkellä työssä. (Kuvio 13)

Kuvio 13. Miten usein kohtaat työssäsi arvostiriitaa?

Vastausten perusteella kuntoutusohjaajien kokema arvostiriita työssä johtuu usein taloudellisista resursseista ja kustannustehokkuuden vaatimuksesta. Taloudelliset resurssit ovat voineet vastausten perusteella tulla hyvän hoidon ja kuntoutuksen esteeksi.

Kilpailutus onkin koettu joissain tilanteissa ristiriitaiseksi. Vastauksissa tuli esille se, että kunnat eivät välttämättä kykene tarjoamaan tarvittavia palveluita kaikille asiakkaille vaan palveluita saatetaan tarjota vain niille asiakkaille, jotka niitä eniten vaativat. Se, että jotain etuutta ei myönnetä asiakkaalle herättää kuntoutusohjaajissa arvostiriitaa. Arvostiriitaa herättää myös se, että taloudellista tehokkuutta pyritään tuomaan näkyväksi asiakkaiden vaihtuvuudella ja nopealla uloskirjauksella yksiköstä. Aikaresurssien koetaan lisäävän arvostiriitaa. Vastauksissa tuli ilmi, että kuntoutusohjaajat kokevat, että heillä ei ole aina tarpeeksi aikaa asiakkaalle. Vastaanottoajat eivät välttämättä aina riitä asiakkaan mieltä vaivaavien asioiden läpikäymiseen. Hoitohenkilökunnan riittämättömyys aiheuttaa ristiriitaa kyselyn vastausten perusteella.

Asiakkaan motivoiminen tiettyyn palveluun koettiin arvostiriitaa aiheuttavaksi tekijäksi. Asiakkaalle saatetaan esimerkiksi tarjota jotain palvelua, johon asiakas ei kuitenkaan sitoudu. Kuntoutusohjaajalla ja asiakkaalla saattaa olla hyvinkin erilainen näkemys asioista. Jossain tilanteissa tämä näkyy niin, että asiakas haluaisi palveluita enemmän kuin mihin kriteerit täyttyvät. Asioiden pompottelu eri tahojen välillä, hoidon viivästyminen sekä lain tulkinta asiakkaan kannalta epäedulliseen suuntaan koettiin arvostiriitaa herättäväksi. Tämän lisäksi erilaiset näkemykset työntekijöiden välillä lisäävät arvostiriitaa kuntoutusohjaajan työssä.

Arvostiriitaa herättänyt tilanne on vastausten perusteella pyritty ratkaisemaan keskustelemalla, tekemällä kompromisseja sekä perustelemalla ristiriitaa herättänyt tilanne kaikille osapuolille. Jossain tilanteissa näiden keinojen avulla on päästy ratkaisuun, mutta vastauksista välittyy myös se, että aina arvostiriitaa ei saada ratkaistua vaan tilanne on vain hyväksyttävä. Asiakkaan sitouttamiseen johonkin palveluun ei vastausten perusteella aina ole onnistuttu ja näissä tilanteissa on kunnioitettu asiakkaan itsemääräämisoikeutta.

6.6 Yhteiset eettiset ohjeet

Kyselyssä kartoitettiin kuinka tärkeänä kuntoutusohjaajat pitävät yhteisten eettisten ohjeiden kirjaamista asteikolla erittäin tärkeänä, melko tärkeänä, en kovin tärkeänä ja en lainkaan tärkeänä. Kyselyn mukaan Suomen kuntoutusohjaajien yhdistys ry:n

jäsenistä lähes 90 prosenttia (87,8 %) piti yhteisten eettisten ohjeiden kirjaamista tärkeänä. Tämä lähes 90 prosenttia jakaantui tasan vastausten erittäin tärkeä ja melko tärkeä kesken. Vain noin 12 prosenttia vastaajista ei pitänyt yhteisten eettisten ohjeiden kirjaamista kovin tärkeänä.

Vastaajat, jotka eivät pitäneet yhteisten eettisten ohjeiden kirjaamista kovin tärkeänä perustelivat sitä sillä, että he toimivat enemmän omien sisäisten säännösten ja arvojen mukaan. Nämä vastaajat kokivat, että työelämässä arvot ja eettiset ohjeet työhön määrittelee työnantaja. Joidenkin vastaajien mukaan yhteisten eettisten ohjeiden kirjaaminen ei ole kovin tärkeää, koska arvot on määritelty järjestön tai toisen ammattikunnan koulutuksen (esim. sosionomi) toimesta. Joku vastaajista koki, että eettiset toimintamallit pitäisi kuntoutusohjaajilla tulla selkäytimestä ja sen takia ei pitänyt yhteisten eettisten ohjeiden kirjaamista kovin tärkeänä.

Vastaajat, jotka pitivät yhteisten eettisten ohjeiden kirjaamista tärkeänä, perustelivat sitä sillä, että kuntoutusohjaajat ammattiryhmänä toimisivat siten valtakunnallisesti yhtenäisemmin ja asiakkaiden palvelu, ohjaus ja kohtelu olisi yhtenäistä, tasalaatuista ja tasa-arvoista. Osa vastaajista oli sitä mieltä, että jokaisella ammattiryhmällä, myös kuntoutusohjaajilla, tulisi olla omat yhteiset eettiset ohjeet. Vastauksissa tuli esille se, että kuntoutusohjaajat toimivat laajasti monilla eri sektoreilla ja erilaisissa paikoissa ja työtehtävissä sekä eri koulutuksella, joten tämän takia yhtenäiset ohjeet olisi tärkeä kirjata.

Vastaajien mielestä yhteiset eettiset ohjeet on tärkeä kirjata ja näin tuoda kaikille näkyväksi se, mikä ohjaa kuntoutusohjaajien työtä. Vastaajien mielestä olisi tärkeää tuoda yhteisten eettisten ohjeiden kautta myös näkyvyyttä ammattiryhmälle ja näin lisätä ja vahvistaa ammattiryhmän merkitystä.

Vastaajien mukaan yhteiset eettiset ohjeet olisi hyvä ammatillinen perusta ja raami kuntoutusohjaajan työlle. Vastaajat kokivat, että yhteiset eettiset ohjeet auttaisivat perustelemaan kuntoutusohjaajan toimintaa haastavissa ja ristiriitaisissakin tilanteissa esimerkiksi viranomaisen ja asiakkaan välillä toimiessa. Vastaajat kokivat, että yhteiset eettiset ohjeet tukisivat ja ohjaisivat omaa työtä sekä auttaisivat puuttumaan epäkohtiin ja pohtimaan omia toimintatapoja. Yhteiset eettiset ohjeet koettiin hyväksi

myös esimerkiksi alan opiskelijoiden ja uusien ammattilaisten työn tueksi. Vaikka yhteisten eettisten ohjeiden kirjaaminen koettiin vastausten perusteella tärkeäksi, osakoki, että sosiaali- ja terveystieteiden koulutus ja näiden alojen eettiset ohjeet ohjaavat jo nyt kuntoutusohjaajan työtä.

7 POHDINTA

7.1 Johtopäätökset

Tutkimustulosten perusteella voidaan todeta, että tutkimuksella onnistuttiin vastaamaan annettuihin tutkimuskysymyksiin. Tutkimuksella selvitettiin miten tärkeäksi kuntoutusohjaajat kokevat yhteisten eettisten ohjeiden kirjaamisen ja mitkä arvot ja eettiset periaatteet ohjaavat kuntoutusohjaajien työtä. Tämän lisäksi selvitettiin kuinka usein kuntoutusohjaajat kohtaavat työssään arvostettua ja millaisissa tilanteissa arvostettua kohdataan.

Tutkimuksessa tärkeimmiksi työtä ohjaaviksi arvoiksi ja eettisiksi periaatteiksi nousi luottamuksellisuus, ihmisarvon/ihmisoikeuksien kunnioittaminen, yksilöllisyys, osallisuuden edistäminen sekä ammatillinen vastuu ja moniammatillisuus. Näiden tutkimuksessa kartoitettujen työtä ohjaavien arvojen ja eettisten periaatteiden lisäksi vastaajat kokivat omassa työssään tärkeäksi inhimillisyyden, aidon läsnäolon, arvostavan suhtautumisen toisiin, avoimen mielen, läpinäkyvyyden, hyvinvoinnin edistämisen sekä luovuuden ja innovatiivisuuden. Myös oman ammattitaidon rajojen tunteminen, oman osaamisen ylläpitäminen, oman ja toisten roolien ymmärtäminen koettiin omassa työssä tärkeiksi työtä ohjaaviksi tekijöiksi. Yksilöä ja kuntoutusjärjestelmää kunnioittava kustannustehokkuus koettiin myös työssä tärkeäksi.

Tutkimustulosten perusteella kuntoutusohjaajina toimivien henkilöiden mielestä kuntoutusohjaajien yhteiset eettiset ohjeet ja toimintaperiaatteet olisi tärkeää kirjata. Vastausten perusteella yhteiset kirjatut ohjeet lisääisivät valtakunnallisesti palvelun, ohjauksen ja kohtelun yhtenäisyyttä, laatua ja tasa-arvoa. Vastausten perusteella yhteiset

eettiset ohjeet toisivat näkyvyyttä ammattiryhmälle ja näin lisäisi ja vahvistaisi ammattiryhmän merkitystä.

Tutkimustulosten perusteella voidaan todeta, että kuntoutusohjaajat kohtaavat työssään melko usein arvostiriitaa. Arvostiriitaa työssään kohtasi kuukausittain noin 30 prosenttia, viikoittain yli 20 prosenttia ja päivittäin noin viisi prosenttia. Tutkimuksen mukaan arvostiriita työssä johtuu useimmiten taloudellisista resursseista ja kustannustehokkuuden vaatimuksista. Asiakkaan motivoiminen palveluihin koettiin arvostiriitaa aiheuttavaksi tekijäksi. Tutkimuksen mukaan tilanteet, joissa esiintyy arvostiriitaa pyritään ratkaisemaan keskustelemalla, tekemällä kompromisseja sekä perustelemalla tilanne kaikille osapuolille. Tästä huolimatta vastauksissa tuli ilmi se, että aina arvostiriitaa ei saada ratkaistua vaan tilanne on vain hyväksyttävä.

Valtakunnallisen sosiaali- ja terveysalan eettisen neuvottelukunnan ETENEn mukaan sosiaali- ja terveysalan eettiset suositukset pitävät sisällään ihmisarvon ja perusoikeuksien kunnioituksen, asiakkaan edun mukaan toimimisen, vuorovaikutuksen, työn laadun ja vastuullisuuden päätöksissä ja toiminnassa. (ETENE 2011, 5-7.) Talentian mukaan sosiaali- ja terveysalan arvoja on ihmisarvo ja oikeudenmukaisuus, itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen, osallisuuden edistäminen, asiakkaan kokonaisvaltainen huomioiminen, voimavarat ja oikeudenmukaisuus. Talentian mukaan työn perusta on ihmisarvon ja ihmisoikeuksien kunnioittaminen. (Talentia 2017, 11-20.)

Kun tämän tutkimuksen tuloksia verrataan ETENEn ja Talentian määrittelemiin sosiaali- ja terveysalan arvoihin, voidaan todeta, että tutkimus antaa samankaltaisia tuloksia. Tutkimuksen mukaan kuntoutusohjaajia työssään ohjaavia arvoja ja eettisiä periaatteita on luottamuksellisuus, ihmisarvon/ihmisoikeuksien kunnioittaminen, yksilöllisyys, osallisuuden edistäminen sekä ammatillinen vastuu.

Tutkimuksen mukaan suurin osa kuntoutusohjaajien työtä ohjaavista arvoista ja eettisistä periaatteista oli ETENEn ja Talentian määrittelemien arvojen mukaisia. Näiden arvojen lisäksi kuntoutusohjaajat nostivat omaa työtään ohjaaviksi arvoiksi ja eettisiksi periaatteiksi oman ammattitaidon rajojen tuntemisen, oman osaamisen ylläpitämisen, yksilöä ja kuntoutusjärjestelmää kunnioittavan kustannustehokkuuden sekä moniammatillisuuden. Myös inhimillisyys, aito läsnäolo, arvostava suhtautumisen, avoin

mieli, läpinäkyvyys, hyvinvoinnin edistämisen sekä luovuus ja innovatiivisuus nousi vastauksissa työtä ohjaaviksi tekijöiksi.

7.2 Tulosten ja tutkimuksen tarkastelua

Tutkimuksen kyselyn vastausprosentti jäi melko paljon alhaisemmaksi kuin mitä tutkimuksen tavoitteena oli. Toimeksiantaja oli kuitenkin tyytyväinen saatujen vastauksen määrään, joten vastauksia ei pyritty lisäämään enää toisella muistutuskierröksellä. Kysely toteutettiin joulukuussa 2018 ja toisen kerran kysely oli avoinna tammikuussa 2019. Vastaajien määrään on saattanut vaikuttaa esimerkiksi huono ajankohta vuoden lopussa ja toisaalta heti vuoden alussa. Tämän lisäksi ei voida olla aivan varmoja siitä onko kysely tavoittanut sähköpostitse jokaisen yhdistyksen jäsenen ajoissa, kyselyn ollessa vielä avoinna. Kyselyn alhaisen vastausprosentin vuoksi tutkimuksen tuloksia voidaan pitää suuntaa-antavina.

Tutkimuksen aikana tein tutkijana säännöllisesti yhteistyötä toimeksiantajan eli Suomen kuntoutusohjaajien yhdistys ry:n kanssa ja yhdistyksellä oli mahdollisuus vaikuttaa tutkimukseen kaikissa tutkimuksen vaiheissa. Tutkimus vastasi tutkimukselle asetettuihin tutkimuskysymyksiin ja tavoitteisiin. Tutkimuksen tuloksiin pohjaten Suomen kuntoutusohjaajien yhdistys ry:n on mahdollista laatia kuntoutusohjaajien yhteiset valtakunnalliset työtä ohjaavat eettiset ohjeet. Yhteisten eettisten ohjeiden laadintaa tärkeänä piti tutkimuksen mukaan myös yhdistyksen jäsenet.

Pyrin tutkijana toimimaan koko opinnäytetyöprosessin ajan rehellisesti ja luotettavasti tutkimusta ja kyselyyn vastanneiden henkilöiden vastauksia kunnioittaen. Tutkimuksen tulokset kuvasin luotettavasti ja totuudenmukaisesti. Myös tutkimuksen raportoinnissa olen tutkijana pyrkinyt huolellisuuteen, rehellisyyteen ja selkeyteen. Toimin tutkijana kaikissa opinnäytetyön prosessin vaiheissa tutkimusetiikan mukaisesti ja luotamuksellisesti.

Tämän opinnäytetyön pohjalta olisi mahdollista laatia opinnäytetyönä kuntoutusohjaajille yhteiset kirjalliset eettiset ohjeet. Muita jatkotutkimusaiheita olisi esimerkiksi

kuntoutusohjaajien eli sosiaali- ja terveysalan työtä ohjaavien eettisten arvojen ja periaatteiden vertaamista aivan toiseen ammattialaan.

LÄHTEET

Autti-Rämö, I., Salminen, A-L., Rajavaara, M. & Ylinen, A. 2016. Kuntoutuminen. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim.

ETENE. 2011. Sosiaali- ja terveysalan eettinen perusta. ETENE-julkaisu 32. Helsinki: Valtakunnallinen sosiaali- ja terveysalan eettinen neuvottelukunta ETENE. Sosiaali- ja terveysministeriö. Viitattu 30.5.2018. <http://etene.fi/documents/1429646/1559058/ETENE-julkaisu+32+Sosiaali-+ja+terveysalan+eettinen+perusta.pdf/13c517e8-6644-4fa5-8c5f-193cfdce9841>

ETENEn www-sivut. 2018. Viitattu 20.11.2018. <https://etene.fi/ammattietiikka>

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.

Satakunnan ammattikorkeakoulun www-sivut. 2019. Viitattu 26.3.2019. <https://www.samk.fi/opiskelu/hae-opiskelijaksi/amk-tutkinto/kuntoutuksenohjaaja/>

Sosiaali- ja terveysministeriön www-sivut. 2017. Viitattu 26.3.2019. https://stm.fi/artikkeli/-/asset_publisher/kuntoutuksen-ohjaajista-laillistettavia-ammattihenkilöitä-laihihoitajien-rekisterointia-helpotetaan

Suomen kuntoutusohjaajien yhdistys ry:n www-sivut. 2018. Viitattu 30.5.2018. <https://suomenkuntoutusohjaajienyhdistys.fi/site/Yhdistys>

Talentia. 2017. Arki, arvot ja etiikka. Sosiaalialan ammattihenkilön eettiset ohjeet. Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry.

Terveyskylän www-sivut. 2019. Viitattu 26.3.2019. <https://www.terveyskyla.fi/kuntoutumistalo/tietoa/kuntoutuksen-eri-muodot/kuntoutuspalvelut-ja-terapiamuodot/kuntoutusohjaus>

Vilka, H. 2007. Tutki ja mittaa. Määrällisen tutkimuksen perusteet. Helsinki: Tammi. Viitattu 20.11.2018. <http://hanna.vilka.fi/wp-content/uploads/2014/02/Tutki-ja-mittaa.pdf>

Wright-McDougal, J. & Toriello P. 2013. Ethical Implications of Confirmation Bias in the Rehabilitation Counseling Relationship. Volume 44, 5.

SAATEVIESTI

Hyvä Suomen kuntoutusohjaajien yhdistyksen jäsen!

Olen Salla Mikkola ja opiskelen Satakunnan ammattikorkeakoulussa kuntoutuksen ohjaajaksi (AMK). Teen opinnäytetyötäni Suomen kuntoutusohjaajien yhdistys ry:lle. Opinnäytetyöni tavoitteena on kartoittaa kuntoutuksen ohjaajien työtä ohjaavia arvoja ja eettisiä periaatteita. Opinnäytetyöni tarkoituksena on, että Suomen kuntoutusohjaajien yhdistys voi jatkossa hyödyntää opinnäytetyöni avulla saatuja tuloksia yhteisten eettisten ohjeiden laadinnassa.

Tutkimukseni kysely suoritetaan sähköisesti ja kyselyn vastaukset käsitellään nimettömästi sekä luottamuksellisesti eikä vastauksianne voida tunnistaa. Vastauksenne ovat erittäin tärkeitä opinnäytetyöni kannalta sekä tukevat Suomen kuntoutusohjaajien yhdistys ry:n työtä yhteisten eettisten ohjeiden laadinnassa.

Ohessa linkki kyselyyn, jota kautta pääsette osallistumaan tutkimukseen. [LINKKI](#).
Kysely on avoinna pp.kk.-pp.kk.vv asti.

Tutkimusta koskeviin kysymyksiin vastaan mielelläni sähköpostitse osoitteessa salla.mikkola@student.samk.fi

Vastauksistanne kiittäen,

Salla Mikkola, kuntoutuksen ohjaaja -opiskelija

KYSELYLOMAKKEEN RUNKO

1. Kuinka kauan olet toiminut kuntoutusohjaajana?

en lainkaan

1-5 vuotta

6-10 vuotta

11-15 vuotta

Yli 15 vuotta

2. Millaisessa organisaatiossa työskentelet?

sosiaalialan organisaatiossa

terveysalan organisaatiossa

en ole tällä hetkellä työssä

jonkin muun alan organisaatiossa, minkä alan?

3. Mitkä arvot ja eettiset periaatteet ohjaavat työtäsi kuntoutuksen ohjaajana?

Valitse jokaisesta ryhmästä yksi tärkein arvo.

Ryhmä 1

Rehellisyys

Luottamuksellisuus

Vastuullisuus

Turvallisuus

Ryhmä 2

Oikeudenmukaisuus

Tasa-arvo

Ihmisarvon/ihmisoikeuksien kunnioitus

Ennakkoluulottomuus

Ryhmä 3

Itsemääräämisoikeuden kunnioitus

Yksilöllisyys

Yksityisyys

Ryhmä 4

Osallisuuden edistäminen

Perhekeskeisyys

Kumppanuus

Yhteisöllisyyden edistäminen

Ryhmä 5

Ammatillinen vastuu

Moniammatillisuus

Taloudellisuus/kustannustehokkuus

Onko vielä jokin muu työtäsi ohjaava arvo tai eettinen periaate? (Avoin kysymys)

4. Kuinka tärkeänä pidät seuraavia arvoja työssäsi? Vastaa asteikolla erittäin tärkeänä, melko tärkeänä, en kovin tärkeänä, en lainkaan tärkeänä

rehellisyys

luottamuksellisuus

vastuullisuus
turvallisuus
oikeudenmukaisuus
tasa-arvo
ihmisarvon/ihmisoikeuksien kunnioitus
ennakkoluulottomuus
itsemääräämisoikeuden kunnioitus
yksilöllisyys
yksityisyys
osallisuuden edistäminen
perhekeskeisyys
kumppanuus
yhteisöllisyyden edistäminen
ammattillinen vastuu
moniammatillisuus
taloudellisuus/kustannustehokkuus

5. Miten arvot näkyvät käytännön työssäsi? Kerro jokin/joitakin konkreettisia esimerkkejä. (Avoin kysymys)

6. Mitkä muut asiat kuin arvot ja eettiset periaatteet ohjaavat työtäsi kuntoutusohjaajana? (Avoin kysymys)

7. Miten usein kohtaat työssäsi arvostiriitaa?

päivittäin

viikoittain

muutaman kerran kuukaudessa

muutaman kerran vuodessa

Jos olet kohdannut työssäsi arvoriitaa, kuvaile jokin tällainen tilanne? (Avoin kysymys)

Miten tällainen arvoriitaa herättänyt tilanne on ratkennut? (Avoin kysymys)

8. Kuinka tärkeänä pidät kuntoutuksen ohjaajien yhteisten eettisten ohjeiden kirjaimisen?

erittäin tärkeänä

melko tärkeänä

en kovin tärkeänä

en lainkaan tärkeänä

Perustele vastauksesi? (Avoin kysymys)

9. Sukupuoli

nainen

mies

joku muu

en halua vastata

10. Minkä ikäinen olet?

alle 25-vuotias

25-35-vuotias

36-45-vuotias

yli 45-vuotias

Kiitos vastauksistanne!